

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ · УРОК 33

Антибільшовицький повстанський рух. Масовий голод 1921-1923 рр.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Що потрібно зрозуміти на уроці

Тема уроку: Антибільшовицький повстанський рух. Масовий голод 1921-1923 рр. Політика коренізації в УСРР.

Матеріал подано стисло й структуровано: ключові події, причинно-наслідкові зв'язки, поняття, дати та постаті.

Антибільшовицький повстанський рух і голод 1921–1923 рр.

Головне. Після завершення відкритої війни більшовицька влада зіткнулася з масовим селянським опором. Продрозкладка, господарська розруха та посуха 1921 р. сприяли тяжкому голоду на Півдні України; примусове вилучення продовольства поглибило катастрофу.

Напрям	Зміст
Причини спротиву	Продрозкладка, реквізиції, більшовицька диктатура та наслідки війни.
Осередки	Повстанський рух охопив значну частину УСРР; важливою була Холодноярська традиція опору.
Придушення	Червона армія та ЧК проводили військові й каральні операції, арешти та репресії.
Причини голоду	Посуха 1921 р., розруха, скорочення посівів, вилучення хліба і пріоритет постачання російських промислових центрів.
Найбільш уражені регіони	Одещина, Миколаївщина, Запоріжжя, Катеринославщина, Донеччина, південь Харківщини.
Допомога	Від весни 1922 р. продовольчу допомогу надавали АРА, місія Фрітьйофа Нансена та інші організації.

Наслідки голоду й придушення спротиву

Влада тривалий час приховувала масштаби голоду. За даними, наведеними в КМЗ з посиланням на підручник, в Україні від голоду 1921–1923 рр. померло близько **1,5–2 млн осіб**. Голод і репресії різко послабили селянський повстанський рух і зміцнили більшовицький контроль.

1921 р.

Посуха й нова хвиля селянського спротиву.

січень 1922 р.

Влада офіційно визнала масштаб голоду.

березень 1922 — червень 1923 р.

Основний період надходження іноземної допомоги.

середина 1923 р.

Припинення масового голоду на Півдні України.

Політика коренізації та українізація в УСРР

Головне. Коренізація мала зробити радянську владу зрозумілішою для неросійських народів і залучити місцеві кадри. В УСРР вона набула форми **українізації**.

Напрямок	Прояв
Державний апарат	Зростала частка українців у державних установах; діловодство переводилося українською.
Освіта	До 1930 р. більшість шкіл навчала українською мовою.
Преса і книговидання	Українська мова посіла провідні позиції в республіканській пресі та книговиданні.
Культура	Українізація сприяла розвитку літератури, мистецтва, науки та формуванню національної інтелігенції.
Кадри	До управління активніше залучали вихідців із місцевого населення.

Шумський, Скрипник і згорання українізації

Постать / етап	Значення
Олександр Шумський	Нарком освіти; виступав за швидші темпи українізації та ширше представництво українців у керівництві.
Микола Скрипник	Один із найпослідовніших провідників українізації; після згорання курсу зазнав політичного тиску і 1933 р. наклав на себе руки.
1932–1933 рр.	Українізацію фактично припинили; культурні й політичні прояви самостійності дедалі частіше оголошували «націоналістичними».
1938 р.	Обов'язкове викладання російської мови в неросійських школах посилювало русифікаційний курс.

Суперечність: політика, започаткована для зміцнення радянської влади, водночас посилювала українську культурну та національну самосвідомість, що згодом викликало страх союзного центру.

Підсумок уроку

Селянський спротив, розруха та голод 1921–1923 рр. стали частиною утвердження більшовицької влади; українізація дала помітне культурне піднесення, але була згорнута, коли центр побачив у ній загрозу самостійності.